УДК: 37.091.212–054.6:364–787.7
DOI: 10.31499/2307-4906.1.2019.167977

АДАПТАТИВНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА МАЙБУТНІХ ІНОЗЕМНИХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Московчук Наталя, аспірантка кафедри теорії та методики дошкільної освіти факультету дошкільної педагогіки та психології, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.
ORCID: 0000-0002-2232-9072
E-mail: moskovchuknata85@gmail.com

Метою статті є визначення феномена «адаптативно-педагогічна підтримка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей». Дослідження здійснене за допомогою теоретичних методів дослідження: розглянуто різні підходи до визначення поняття «педагогічна підтримка» та запропоноване власне його тлумачення; виявлено співвідношення між категоріями «педагогічна підтримка» та «педагогічний супровід». Новизна дослідження полягає у систематизації основних характеристик педагогічної підтримки, а його практична значимість – у запропонованих напрямах діяльності викладача в процесі адаптативно-педагогічної підтримки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.
Ключові слова: *педагогічна підтримка; педагогічний супровід; майбутні іноземні фахівці.*

ADAPTATIONAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF INTENDING FOREIGN SPECIALISTS ON TECHNICAL SPECIALTIES IN EDUCATIONAL SPACE OF UKRAINE

Moskovchuk Nataliia, Postgraduate Student in the Department of Theory and Methods of Preschool Education, Pre-school Pedagogy and Psychology Faculty, South Ukrainian K. D. Ushynsky National Pedagogical University.
ORCID: 0000-0002-2232-9072
E-mail: moskovchuknata85@gmail.com

Different approaches to the definition of such phenomena as «pedagogical support» are considered in this article. On the basis of this analysis a pedagogical support has been defined as a pedagogical activity, it is based on the effective dosed interaction of a teacher with a student and directed to the personality's development as the subject of study, revealing his capability, his self-realization and formation of ability for self-checking. The ratio between categories «pedagogical support» and «pedagogical monitoring» has been revealed.
The list of the main characteristics of pedagogical support is offered and the phenomenon «adaptational and pedagogical support of intending foreign specialists on technical specialties» has been defined as interpersonal communication of a teacher with students. It is directed to the personality formation of intending specialists on technical specialties due to their successful overcoming of adaptational, communicative, organizational, social difficulties and the intending specialists' manifestation of their own identity, independence and potential in education and future profession.

The main activities of the teacher in the course of adaptational and pedagogical support of intending foreign specialists on technical specialties have been offered: analytical and planning activity; organizational activity; regulation; assessment and analysis of results. Such a system of adaptational and pedagogical support of foreign students in educational space of Ukraine allows designing and implementing a complex of adaptations for individual, professional and educational components of realization of the process for Ukrainian professional and speech training. It forms valuable orientations, positive motivation, the feeling of psychological comfort, adequate relations to the selected profession, objective self-assessment, ability to set objectives and to reach them, ability to serious cerebration, self-checking, self-education, self-assessment, self-reflection and so forth.
Keywords: *pedagogical support; pedagogical monitoring; intending foreign experts.*

Перебування особистості студента в умовах соціуму, що швидко змінюються, потребує педагогічної підтримки. Така підтримка може мати особистісну орієнтацію і виступити умовою, в якій здійснюється життєдіяльність передусім для вдосконалення тієї спільноти, в якій безпосередньо здійснюється взаємодія суб'єкта освітньої діяльності. Такий різновид підтримки може бути реалізований лише за умови розуміння самого процесу педагогічної підтримки як процесу змістоутворення і апеляції до внутрішніх структур особистості майбутнього фахівця.

Актуальність проблеми педагогічної підтримки майбутніх фахівців визнана сучасними науковцями і входить до кола наукових інтересів І. Абакумової, А. Андрєєва, Т. Анохіної, М. Бившевої, А. Богуш, Н. Боритка, О. Газмана, Н. Касіциної, Н. Коновалової, І. Липського, Т. Макєєвої, О. Маренцевої, Н. Михайлової, С. Попової, В. Сластьоніна, Г. Сороки, Г. Цукерман, С. Юсфіна та ін. Результати їхніх досліджень мають велику цінність для дослідження україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців у технічних ЗВО України, однією з педагогічних умов якої визначаємо «Адаптативно-педагогічну підтримку майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей».

Метою статті є визначення феномена «адаптативно-педагогічна підтримка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», аналіз різних підходів до визначення поняття «педагогічна підтримка» та формулювання власного його тлумачення, виявлення співвідношення між категоріями «педагогічна підтримка» та «педагогічний супровід», систематизація основних характеристик педагогічної підтримки, визначення основних напрямів діяльності викладача в процесі адаптативно-педагогічної підтримки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

З’ясуємо, насамперед, сутність поняття «педагогічна підтримка». У довідковій літературі «підтримка» визначається як забезпечення, надання необхідних засобів у процесі створення об’єкта, системи та супроводу об’єкта, системи в процесі експлуатації [7, с. 968]; те, що не дає впасти, порушитися, зруйнуватися будь-чому; схвалює, виступає на захист, надає допомогу [16, с. 454]; надання того, що іншому потрібне; забезпечення комфорту, визнання, схвалення, підбадьорювання іншої людини; рефлексія відносин особистості з людьми близького оточення, що співпереживають і надають їй реальну допомогу [10, с. 336].

У педагогічних словниках поняття «педагогічна підтримка» визначене як діяльність професійних педагогів і психологів з надання превентивної та оперативної допомоги учням у вирішенні їхніх індивідуальних проблем, пов’язаних із фізичним і психічним здоров’ям, діловою та міжособистісною комунікацією, з успішним просуванням у навчанні, із життєвим і професійним самовизначенням [11, с. 114].

Вперше поняття «педагогічна підтримка» було вжито О. Газманом у значенні процесу «спільного з дитиною визначення її особистих інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання проблем, пов'язаних із фізичним і психічним здоров'ям, які заважають їй зберегти свою людську гідність і самостійно досягти бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, здоровому способі життя, професійному самовизначенні» [8, с. 16].

І. Абакумова визначає педагогічну підтримку як створення умов в освітньому процесі для природного, вільного розвитку особистості. Вона спрямована на забезпечення безперешкодного розгортання внутрішніх, сутнісних, універсальних властивостей людини. За такого підходу до підтримки зрозуміло, що вона пов'язана з розвитком суб'єкта як психічним новоутворенням [1].

С. Попова, дотримуючись принципів особистісно зорієнтованої системи освіти, визначає педагогічну підтримку як «дію, спрямовану на збереження та зміцнення фізичних і духовних сил дитини в життєво-важливих ситуаціях її розвитку; це дії педагога в системі стосунків, спрямовані на надання допомоги в ситуації «тут і зараз» в ім'я особистісного розвитку» [17, с. 8]. Перший план у педагогічній підтримці А. Андрєєв відводить компоненту співпраці. Учений убачає успіх педагогічної підтримки в тому,що суб'єкти навчання поступово включається в процес співпраці і взаємодії зі своїм викладачем, що сприяє наданню останнім допомоги у вирішенні їхніх проблем. Викладач, на думку А. Андрєєва, повинен зосередитися на позитивних рисах особистостей учнів, щоб закріпити їхню самооцінку, підтримати при поразках та допомогти повірити у власні здібності [2, с. 72].

Розкриваючи сутність поняття «педагогічна підтримка», Т. Макєєва особливого значення надає активізації самосвідомості особистості, розвитку процесів самопізнання і рефлексії, самореалізації, самоорганізації, самореабілітації і самоконтролю, стимулюванню активності особистості в індивідуальному виборі та вирішенні проблемних життєвих ситуацій [14, с. 5]. Аналогічні акценти у тлумаченні поняття «педагогічна підтримка» розставляє Г. Сорока, яка так само вважає основною метою педагогічної підтримки забезпечення умов для формування навичок самостійного подолання труднощів у навчально-комунікативній і побутовій діяльності, здатності до здійснення самостійного морального, громадського і професійного вибору [19, с. 12–13].

Окрім стимулювання прояву самостійності учня науковці визначають мету педагогічної підтримки в запобіганні очікуваних труднощів у процесі навчання. Зокрема, Н. Касіцина, Н. Михайлова, С. Юсфін стверджують, що «педагогічна підтримка – це швидше навчання дитини не лише самостійно діяти в умовах «пожежі», але і передусім – діяти профілактично. Відомо, що там, де існує ефективна профілактика проблем, реакція людей на проблему, що раптово з'явилася, є більш усвідомленою, та в усякому разі, менш панічною» [10, с. 107].

Як бачимо, сучасне розумінні поняття «педагогічна підтримка» тих, хто навчається, передбачає посилений вплив з боку викладача, спрямований на формування особистості студента, максимальне розкриття його можливостей, прояв самостійності, подолання адаптативних проблем, що потребує високої професійної компетенції педагога і осмислення ним кожного кроку в процесі взаємодії зі студентом. Особлива відповідальність полягає на викладача у зв'язку з відповідальністю за результати співставлення реальної освітньої ситуації і очікувань студента. Про цей аспект

безпосередньо-емоційного спілкування викладача і учня згадує Г. Цукерман. У роботі вченого описано можливість виникнення таких небажаних станів учня, як залежність від підтримки і оцінки інших людей, потреба в гіперопіці, втрата предмета співробітництва, зневага до виконавчої частини дії після того, як знайдено спільний спосіб її втілення [21, с. 76]. Тож, уважаємо, що дозованість є ще однією необхідною характеристикою педагогічної підтримки.

Доповнює перелік основних характеристик педагогічної підтримки її технологічний складник. Так, Т. Анохіна акцентує на технологічному аспекті педагогічної підтримки та пропонує алгоритм надання педагогічної підтримки особистості на шляху подолання особистісних, оточуючих та матеріальних перешкод, що складається з таких етапів: діагностувальний (усвідомлення особистістю сутності проблеми), контактно-пошуковий (прийняття особистістю на себе відповідальності за вирішення проблеми), діалогово-договірний (взаємодія педагога та учня задля спільного вирішення проблеми), рефлексивний (створення педагогом умов, за яких учень аналізує свої дії та їх результат) [3, с. 11–19]. Г. Сорока у вузькому значенні поняття «педагогічна підтримка» розуміє як систему засобів, що допомагають особистості в самостійному моральному, громадському, професійному виборі; забезпечують умови для самостійного подолання труднощів та перешкод їхнього саморозвитку в навчальній комунікативній і дозвільній діяльності [19, с. 12–13].

Отже, педагогічна підтримка – це педагогічна діяльність, що ґрунтується на ефективній дозованій взаємодії викладача зі студентом і спрямована на становлення особистості суб’єкта навчання, розкриття його потенціалу, його самореалізацію та формування здатності до самоконтролю.

Поняття «педагогічна підтримка» тісно пов’язане з поняттям «педагогічний супровід», тому вважаємо доцільним виявити співвідношення між цими категоріями. У довідковій літературі тлумачення слова «супровід» подано через дієслово «супроводжувати»: «слідувати поруч один з одним з ким-небудь, ведучи кудись або йдучи за ким-небудь» [16], «проводжати, супроводжувати, йти разом для проводів, провідником, слідувати» [9]. Такі визначення слова «супровід» стають підґрунтям для вияву базової характеристики «педагогічного супроводу» у спільності дій суб’єктів навчання по відношенню один до одного.

А. Богуш уважає, що заміна терміна «підтримка» терміном «супровід» не повною мірою відображає суть явища, оскільки, якщо суб’єкт-носій проблеми не може самостійно, без сторонньої допомоги вирішити цю проблему, може бути надана допомога, що передбачає вільний вибір людини, або така, що нав’язує їй волю того, хто допомагає. На думку А. Богуш, логіка супроводу орієнтує нас на перший спосіб побудови стратегії допомоги. При цьому супровід майбутніх фахівців передбачає постійні спостереження й відстеження процесу формування професійних компетенцій у студентів протягом усього періоду навчання, здійснення взаємодії зі студентами з метою формування, стимулювання, корегування проходження освітньої траєкторії з одночасною реалізацією на практиці гуманістичної орієнтації освітніх процесів. Ученою визначено основні пріоритети супроводу, а саме: навчання вибору; створення орієнтаційного поля розвитку; зміцнення внутрішнього «Я» (цілісності) особистості [4, с. 221].

За М. Бившевою, вихідним для появи терміна «педагогічний супровід» стало

поняття «педагогічна підтримка», яке найбільш повно відповідає «гуманістичним підходам до взаємодії в освіті відповідно до соціокультурної ситуації, що постійно змінюється» [6, с. 59]. Аналогічний погляд і у Н. Боритко який так само розмежовує поняття «педагогічна підтримка» і «педагогічний супровід». На його думку, педагогічна підтримка передбачає визначення інтересів вихованця, виявлення способів подолання труднощів у спільній діяльності педагога і вихованця, а педагогічний супровід передбачає ініціативу вихованця у виборі оптимальних рішень для виходу з проблемної ситуації. Завдання педагога в педагогічному супроводі полягає у створенні і розвитку різнобічних умов для можливості найбільш вдалого вирішення вихованцем труднощів, що в нього виникли [5, с. 44].

О. Маренцева зазначає, що «теорія педагогічної підтримки і теорія супроводу будуються на одному фундаменті – домінанти розвитку в умовах освітнього процесу» [15, с. 300]. Загальну орієнтацію на розвиток індивідуальності педагогічного супроводу і педагогічної підтримки, що є різними формами педагогічної діяльності, визначає і В. Сластьонін [18].

Специфіка педагогічного супроводу виявляється насамперед у специфіці функцій педагога по відношенню до студента. Метою педагогічного супроводу І. Липський уважає цілеспрямований розвиток особистості людини, яку супроводжують, що здійснюється за допомогою спеціальних педагогічних систем (освіти, виховання, навчання, підготовки) в їх інституціональному (структурному) оформленні. Дослідник виокремлює рівень загального педагогічного супроводу, який зумовлюється категорією «взаємодія». У процесі такої взаємодії відбувається розвиток людини в результаті чергування життєвих і соціальних ситуацій, що відбуваються в його житті, а педагогічний супровід є функціональною координацією наслідків цих впливів і має спільною метою розвиток людини серед інших людей як процес його якісних і кількісних змін, прояв нових новоутворень, форм діяльності і життєдіяльності. На думку І. Липського процес супроводу здійснює розвиток людини і його оточення, де він сам займає певні соціальні позиції, осередки соціального простору зі своїми функціями по відношенню один одного [13].

Н. Коновалова трактує педагогічний супровід як взаємодію того, хто супроводжує і того, кого супроводжують, спрямоване на вирішення життєвих проблем того, кого супроводжують [12]. Н. Спіріна вважає, що педагогічний супровід є процесом взаємодії таких функцій:функція скеровування (супроводжувати разом з ким-небудь (супутник, охоронець, покажчик шляху); функція взаємодії (супроводжувати, тобто спрямовувати, висловлювати своє ставлення до чого-небудь, кому-небудь); функція співучасті (одночасно брати участь у діяльності (музичний, жестовий та інший супровід); функція стимулювання (доповнювати, супроводжувати); функція вдосконалення (прикрашати, посилювати дію кого-небудь, чого-небудь [20].

Отже, сучасні педагоги активно розробляють різноманітні теоретичні і практичні моделі педагогічної підтримки і педагогічного супроводу. Особливо інтенсивно науковці вивчають специфіку питання педагогічної підтримки і супроводу, пов’язану з їх відмінністю в освітніх завданнях і в потенціалі під час впровадження в різних середовищах. На різних етапах навчання та в різних його умовах педагогічні підтримка і супровід стають взаємоперехідними явищами та доповнюють один одного. Зокрема, враховуючи предмет нашого дослідження, необхідним елементом

адаптативно-педагогічної підтримки студентів-іноземців в освітньому просторі України вважаємо такий різновид педагогічного супроводу, як комунікативно-мовленнєвий супровід, що детально описаний у дослідженні А. Богуш. Науковець визначає такі структурні компоненти комунікативно-мовленнєвого супроводу: мотиваційний (передбачє сформованість у майбутніх фахівців позитивного ставлення до досконалого володіння українським мовленням професійного спрямування, інтересу щодо самостійного вдосконалення нормативного українського мовлення та професійної культури мовлення), когнітивно-змістовий (спрямований на озброєння майбутніх фахівців лінгвістичними та професійними знаннями), репродуктивно-діяльнісний (спрямований на залучення студентів до україномовної комунікативно-мовленнєвої діяльності з використанням інноваційних технологій), креативно-діяльнісний (передбачає занурення студентів в активну україномовну креативно-мовленнєву та творчу комунікативну діяльність у процесі навчальної та науково-дослідницької діяльності.), оцінно-рефлексивний(спрямований на формування адекватної самооцінки власного українського мовлення [4, с. 222].

Отже, виходячи з розуміння педагогічної підтримки, специфіки контингенту та технічного фаху, визначаємо феномен «адаптативно-педагогічної підтримки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей» як міжособистісну комунікацію викладача зі студентами, що спрямована на формування особистостей майбутніх фахівців технічних спеціальностей шляхом успішного подолання ними адаптативних, комунікативних, організаційних, соціально-побутових труднощів та прояву майбутніми фахівцями власної індивідуальності, самостійності та потенціалу в освітньо-професійній діяльності.

Традиційно педагогіка виділяє такі етапи керування освітнім процесом: планування, організація, регулювання, оцінка та аналіз результатів. Отже, система адаптативно-педагогічної підтримки студентів-іноземців в освітньому просторі України повинна охоплювати всі означені етапи. Відповідно до цих етапів виділяємо такі напрями діяльності викладача:

- аналітико-планувальна діяльність (аналіз вихідного рівня академічної успішності, особистісного розвитку та емоційного стану іноземного студента, стану навчально-методичного та матеріально-технічного оснащення освітнього процесу тощо; планування на основі результатів аналізу напрямів, етапів, форм, методів, дій та заходів реалізації психолого-педагогічної та особистісно зорієнтованої підтримки студентів-іноземців тощо);
- організаційна діяльність (створення програмного забезпечення, що модифікується відповідно до специфіки контингенту; адаптація навчально-методичного забезпечення; підготовка дидактичного матеріалу для забезпечення змісту, форм, методів, контролю та оцінки професійно мовленнєвої підготовки; систематизація напрямів застосування комп’ютерних технологій, організація міждисциплінарної інтеграції, забезпечення організації матеріально-технічної бази тощо);
- регулювання (формування діагностико-прогнозувальної бази, проведення процедури контролю рівня україномовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх іноземних фахівців тощо);
- оцінка та аналіз результатів (оцінка та аналіз рівня україномовної

підготовки, що враховує не лише навчальний результат, а й особливості психологічного стану особистості; створення портфоліо індивідуальних досягнень іноземних студентів у вивченні української мови тощо).

Така система адаптативно-педагогічної підтримки студентів-іноземців в освітньому просторі України дозволяє практично спроектувати і реалізувати комплекс адаптаційних заходів, що сприяють реалізації особистісного, професійного і навчального компонентів процесу україномовної професійно-мовленнєвої підготовки шляхом формування ціннісних настанов, позитивної мотивації, відчуття психологічного комфорту, адекватного ставлення до обраного фаху, об'єктивної самооцінки, вміння ставити перед собою цілі і досягати їх, здатність до серйозної розумової діяльності, самоконтролю, самоосвіти, самооцінки, саморефлексії тощо. Зокрема, на пропедевтично-мовленнєвому етапі розробленої нами лінгводидактичної моделі україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей реалізовано педагогічну умову «Адаптативно-педагогічна підтримка студентів-іноземців в освітньому просторі України», що була спрямована на адаптацію майбутніх іноземних фахівців до соціально-культурного простору України та адаптацію до навчання в технічному закладі вищої освіти. Формами, засобами і методами україномовної підготовки на цьому етапі виступили: вправи «Наголос», «Вимова приголосних», «Вимова буквосполучень», «Скоромовки», «Істота-неістота», «Однина і множина», «Визначаємо рід», «Займенник», «Ознака», «Як? Де? Куди? Скільки? Чому? Куди? Для чого?», «7 відмінків», «Дієслово», «Пряма та непряма мова»; «Подискутуємо?», «Почитаймо українську поезію!», «Що нового?», «Пишемо українською»; Словник термінів фахових дисциплін; Професійне мовне портфоліо; екскурсії («Наш заклад вищої освіти», «Пам'ятки Одеси», «Музеї та виставки Одеси»); тренінги в рамках етнокультурної компетенції («Діаграма Вена» з теми «Система вищої освіти країн світу», «Дворядний круглий стіл» з теми «Освіта за кордоном: переваги і недоліки»). Тематика, обраний лексичний матеріал та емоційне наповнення запропонованих методів виявили високу ефективність у процесі педагогічного експерименту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакумова И. В., Азарко Е. М. Введение в психологию творчества: основные понятия и диагностика. Ростов н/Д: Изд-во РГУ, 2001. 50 с.
2. Андреев А. А. Педагогика высшей школы (прикладная педагогика): учебное пособие: в 2-х ч. М.: МЭСИ, 2000. Ч. 2. 163 с.
3. Анохина Т. Педагогическая поддержка как реальность современного образования. *Новые ценности образования*. 1996. № 6. С. 76.
4. Богуш А. М. Комунікативно-мовленнєвий супровід професійно спрямованого мовлення майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]*. 2014. № 65. С. 220–224.
5. Борытко Н. М. Гуманитарно-целостная стратегия воспитания. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. 2008. № 1. С. 40–44.
6. Бывшева М. В. Педагогическое сопровождение детей старшего дошкольного возраста в процессе социального познания: дис. … канд. пед. наук: 13.00.07. Екатеринбург, 2009. 167 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укладач і голов.ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
8. Газман О. С. Педагогическая поддержка детей в образовании как инновационная проблема. *Новые ценности образования: десять концепций и эссе*. М.: Инноватор, 1995. 58 с.

9. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. Спб., 1863–1866.
10. Касицина Н. М, Михайлова Н. Н., Юсфин С. М. и др. Педагогика поддержки. СПб.: Агенство образовательного сотрудничества, 2005. 160 с.
11. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. М.: Академия, 2000. 176 с.
12. Коновалова Н. Л. Предупреждение нарушений в развитии личности при психологическом сопровождении школьников. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2000. 232 с.
13. Липский И. А. Педагогическое сопровождение развития личности: теоретические основания. *Теоретико-методологические проблемы современного воспитания*: сб. науч. тр. Волгоград, 2004. С. 280–287.
14. Макеева Т. В. Концепция педагогики индивидуальности в русле оказания педагогической поддержки школьникам. *Ярославский педагогический вестник*. 2002. № 4(33). С. 1–13.
15. Маренцева Е. С. Педагогическая поддержка как научная категория в современных педагогике и психологии. *Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова*. 2009. № 2(15). С. 299–301.
16. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. М.: ИТИ Технологии, 2006. 944 с.
17. Попова С. И. Педагогическая поддержка в работе учителя и классного руководителя. М.: Центр «Пед. поиск», 2005. 176 с.
18. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. и др. Педагогика: учеб.пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. В. А. Сластенина. М.: Академия, 2002. 576 с.
19. Сорока Г. І. Система педагогічної підтримки дітей в освіті. Х.: Основа, 2003. 80 с.
20. Спирина Н. П. Педагогическое сопровождение процесса преодоления речевых затруднений в общении младших школьников: монография. Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2003. 83 с.
21. Цукерман Г. А. Что развивает и чего не развивает учебная деятельность младшего школьника. *Вопросы психологии.* 1998. № 5. С. 76.

REFERENCES

1. Abakumova, I. V., Azarko, E. M. (2001) .Vvedenie v psihologiju tvorchestva: osnovnye ponjatija i diagnostika. Rostov-na-Donu [in Russian].
2. Andreev, A. A. (2000). Pedagogika vysshej shkoly (prikladnaja pedagogika). (Vols. 1–2; Vol. 2). Moskva [in Russian].
3. Anohina, T. (1996). Pedagogicheskaja podderzhka kak real'nost' sovremennogo obrazovanija. *Novye cennosti obrazovanija, 6, 76* [in Russian].
4. Bohush, A. M. (2014). Komunikatyvno-movlennievyi suprovid profesiino spriamovanoho movlennia maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity. *Zbirnyk naukovykh prats [Khersonskoho derzhavnoho universytetu]. Kherson,* 65, 220–224 [in Ukrainian].
5. Borytko, N. M. (2008). Gumanitarno-celostnaja strategija vospitanija. *Izvestija Volgogradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta, 1, 40–44* [in Russian].
6. Byvsheva, M. V. (2009). Pedagogicheskoe soprovozhdenie detej starshego doshkol'nogo vozrasta v processe social'nogo poznanija. *Candidate's thesis.* Ekaterinburg [in Russian].
7. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2004). V. T. Busel (Ed). Kyiv [in Ukrainian].
8. Gazman, O. S. (1995). Pedagogicheskaja podderzhka detej v obrazovanii kak innovacionnaja problema. *Novye cennosti obrazovanija: desjat' koncepcij i jesse.* Moskva [in Russian].
9. Dal', V. I. (1863–1866). Tolkovyj slovar' zhivogo velikorusskogo jazyka. (Vols. 1–4). Sankt-Peterburg [in Russian].
10. Kasicina, N. M., Mihajlova, N. N., Jusfin, S. M. et al. (2005). Pedagogika podderzhki. Sankt-Peterburg [in Russian].
11. Kodzhaspirova, G. M., Kodzhaspirov, A. Ju. (2000). Pedagogicheskij slovar': dlja stud. vyssh. i sred. ped. ucheb. zavedenij. Moskva [in Russian].
12. Konovalova, N. L. (2000). Preduprezhdenie narushenij v razvitii lichnosti pri psihologicheskom soprovozhdenii shkol'nikov. Sankt-Peterburg [in Russian].
13. Lipskij, I. A. (2004). Pedagogicheskoe soprovozhdenie razvitija lichnosti: teoreticheskie osnovanija.

Teoretiko-metodologicheskie problemy sovremennogo vospitanija. Volgograd, 280–287 [in Russian].
14. Makeeva, T. V. (2002). Koncepcija pedagogiki individual'nosti v rusle okazanija pedagogicheskoj podderzhki shkol'nikam. *Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik, 4(33), 1–13* [in Russian].
15. Marenceva, E. S. (2009). Pedagogicheskaja podderzhka kak nauchnaja kategorija v sovremennyh pedagogike i psihologii. *Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta im. N. A. Nekrasova, 2(15), 299–301* [in Russian].
16. Ozhegov, S. I., Shvedova, N. Ju. (2006). Tolkovyj slovar' russkogo jazyka. Moskva [in Russian].
17. Popova, S. I. (2005). Pedagogicheskaja podderzhka v rabote uchitelja i klassnogo rukovoditelja. Moskva [in Russian].
18. Slastenin, V. A., Isaev, I. F., Shijanov, E. N. et al. (2002). Pedagogika: ucheb.posobie dlja stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij. V. A. Slastenin (Ed.). Moskva [in Russian].
19. Soroka, H. I. (2003). Systema pedahohichnoi pidtrymky ditei v osviti. Kharkiv [in Ukrainian].
20. Spirina, N. P. (2003). Pedagogicheskoe soprovozhdenie processa preodolenija rechevyh zatrudnenij v obshhenii mladshih shkol'nikov: monografija Velikij Novgorod [in Russian].
21. Cukerman, G. A. (1998). Chto razvivaet i chego ne razvivaet uchebnaja dejatel'nost' mladshego shkol'nika. *Voprosy psihologii, 5, 76* [in Russian].